

SVEA HOVRÄTT
Mark- och miljööverdomstolen
060102

DOM
2019-10-16
Stockholm

Mål nr
M 8719-18

ÖVERKLAGAT AVGÖRANDE

Vänersborgs tingsrätts, mark- och miljödomstolen, dom 2018-08-30 i mål nr M 1523-18, se bilaga A

PARTER

Klagande

Fröling Förvaltning AB

Ombud: W J

Motpart

Länsstyrelsen i Värmlands län
651 86 Karlstad

SAKEN

Utdömande av vite

MARK- OCH MILJÖÖVERDOMSTOLENS DOMSLUT

Mark- och miljööverdomstolen upphäver mark- och miljödomstolens dom och avslår Länsstyrelsens i Värmlands län ansökan om utdömande av vite.

Dok.Id 1516532

Postadress Box 2290 103 17 Stockholm	Besöksadress Birger Jarls Torg 16	Telefon 08-561 670 00 08-561 675 50 E-post: svea.avd6@dom.se www.svea.se	Telefax	Expeditionstid måndag – fredag 09:00–16:30
---	---	--	----------------	---

YRKANDEN I MARK- OCH MILJÖÖVERDOMSTOLEN

Fröling Förvaltning AB har yrkat att Mark- och miljööverdomstolen ska upphäva mark- och miljödomstolens dom och att vitet inte ska dömas ut.

Länsstyrelsen i Värmlands län har motsatt sig ändring.

UTVECKLING AV TALAN I MARK- OCH MILJÖÖVERDOMSTOLEN

Fröling Förvaltning AB har hänvisat till vad bolaget framfört tidigare och har anfört i huvudsak följande:

Det kan ifrågasättas om vitesföreläggandet, mot bakgrund av bestämmelserna i 26 kap. 15 § miljöbalken, kan göras gällande mot Fröling Förvaltning AB.

Vidare har ändamålet med vitet förlorat sin betydelse i och med att en ny lagstiftning trädde i kraft den 1 januari 2019 som gör att Dömle kraftverk med automatik ska betraktas som lagligt tillkommen. Bolaget har tillstånd enligt miljöbalkens bestämmelser till Dömle kraftverk. Länsstyrelsens föreläggande om att söka lagligförklaring/tillstånd har förfallit. Det behöver därmed inte sökas något nytt tillstånd enligt miljöbalken för att fortsätta verksamheten. Dömle kraftverk ska omfattas av den nationella prövningsplanen, med rätt att driva kraftverket vidare åtminstone fram till dess att anläggningen har omprövats.

Kraftutvinning har skett på den aktuella platsen sedan början av 1600-talet genom olika typer av industrianläggningar. Det fanns under 1600- och 1700-talen två bruk vid Dömle som utnyttjade fallhöjden mellan Visten och Smårissjön, Övre och undre hammaren. Dömle övre hammare grundades 1628 och Dömle nedre hammare grundades 1635. Den övre hammaren omfattades år 1809 förutom av smedjan även av 13 byggnader, fyra vattenhjul, två hammare, en enramars såg, två kvarnstenar, tre härdar. Kvarnen byggdes år 1809, men på samma plats torde det ha funnits kvarn långt innan. Kvarnen lades ner 1928. Vattensågen byggdes likaså år 1809. Sågverket lades ner i början på 1900-talet. Industriverksamheten som har funnits under lång tid och har

nyttjat vattnets kraft visar på att vattenverksamheten har bedrivits långt innan år 1882. Med tanke på den höga produktionen i hammare, kvarn och sågverk vid Dömle behövdes ett stort energiuttag ur vattenfallet. Med det lilla tillrinningsområdet innebar det att kraftanläggningar kördes med korttidsreglering och stod även stilla över helger. Stångjärnssmedjan lades ned i slutet av 1800-talet men kvarn- och sågverksamheten fortsatte. Under 1900-talets början lades även sågverksamheten ned och vid nedre hammarens vattenfall anlades ett vattenkraftverk med den maskinutrustning som fortfarande finns och är i drift. Även den vattendrivna kvarnverksamheten lades ned och flyttades till en nybyggd elektriskt driven kvarn.

Den ursprungliga dammbyggnaden vid Dömle nedre hammare uppfördes under år 1635 i samband med att en hammare togs i drift. Den till kraftverket uppströms belägna sjön Visten har behandlats i ett sjösänkingsföretag som fastställdes genom utslag i Högsta domstolen den 12 mars 1930 och 5 juni 1931. Samtidigt beslutades om utrivning av kraftverket vid övre hammaren och att en ny dammanläggning skulle byggas på samma plats vid nedre hammaren. Den till kraftverket hörande regleringsdammen byggdes i det sammanhanget och anpassades till sjösänkningen. Ombyggnationen av dammbyggnaden i nedre hammaren var en förutsättning för sjösänkingsföretaget. Syftet var att upprätthålla de nivåer som sjösänkingsföretaget förde med sig. Den urminnes hävd som fanns att tillgodogöra sig vattnet till förmån för kraftutvinning har inte brutits på grund av att sjön avsänktes med därpå följande ändring av vattennivån. Inga ändringar av vattenförhållandena har skett för kraftverkets vidkommande eller i syfte att tillgodogöra sig fördelar beträffande generering av vattenkraftsel. I samband med sjösänkningen ifrågasattes inte heller utnyttjande av det framrinnande vattnet för att driva vattenkraftverket. Rättigheten att tillgodogöra sig vattnet har inte ifrågasatts under hela den tiden verksamheten pågått. Att verksamheterna växlat över tid är naturligt eftersom tekniken efter hand har utvecklats och behoven har ändrats. Rätten till det framrinnande vattnet har sitt ursprung i hammardriften från år 1635 och har oavsett verksamhet kontinuerligt upprätthållits utan att ifrågasättas. Att en för sjösänkingsföretaget ändamålsenlig ny dammbyggnad ersatte den tidigare dammbyggnaden påverkar inte verksamheten i sig och saknar därför betydelse i fråga om urminnes hävd. Att nivån sänktes saknar också betydelse i sammanhanget. Den eventuella magasinering av vatten som kan ha

förekommit tidigare har styrts av Dömle övre medan Dömle nedre, precis som idag, har fått nöja sig med det vatten som släppts fram till anläggningen. Dömle vattenkraftverk vid nedre hammaren fanns på plats enligt äldre handlingar åtminstone år 1918. Av lantmäterikarta från år 1706 framgår att vattenverksamhet då bedrevs på platsen.

Den miljöpåverkan som forna tiders kraftuttag hade var betydligt större än dagens. Äldre industrianläggningar var helt beroende av vattentillgången i vattendraget. Det innebar att driften skedde via korttidsreglering. Oftast drevs kraftanläggningarna på dagtid och för att få bästa möjliga produktion användes de befintliga magasinen fullt ut, för att stå still nattetid och söndagar för uppfyllnad. Under uppfyllnadsperioden skedde 0-tappning. Både den äldre och nyare lagstiftningen anger enbart vattenverksamheter och man skiljer inte på vilken typ av industriellt ändamål som kraftuttaget sker/skedde. Lagstiftningen gör således inte någon skillnad på ändamålet. Totalt sett så gör miljöpåverkan inte någon skillnad på mekanisk och elektrisk kraftutvinning. De eventuella skador som kan uppstå vid industriell användning av vattenkraften är vattenavledningen, som alltid blir densamma oavsett vilken vattenverksamhet som det är fråga om. Lagstiftningen gör ingen skillnad på om kraftutvinning sker för kvarn, såg eller kraftändamål; det är ändå fråga om vattenverksamhet. Om urminnes hävd till rätten att nyttja det framrinnande vattnet för bedrivande av verksamhet förelåg ansågs denna i äldre praxis inte vara bruten om t.ex. skvaltkvarnar bytts ut mot modernare kvarnar. Detta kan liknas vid att man vid en damm ersätter en kvarn med en turbinanläggning. Att vattnet tillgodogörs på ett annat sätt än tidigare påverkar i sig inte urminnes hävd.

Länsstyrelsen har anfört i huvudsak följande:

Inrättandet av kraftverket och regleringsdammen har varit tillståndspliktigt enligt 1918 års vattenlag. Det saknas skriftligt tillstånd enligt miljöbalken eller motsvarande äldre bestämmelser för Dömle kraftverk, regleringsdammen och vattenverksamheten i form av dämning, tappning och avledning av vatten till kraftverket för elproduktion.

Tidskriteriet för urminnes hävd är inte uppfyllt med avseende på kraftverket.

Vattenverksamheten i form av avledning av vatten för elproduktion har påbörjats efter

det att kraftverket inrättats och tidskriteriet för urminnes hävd är således inte heller uppfyllt med avseende på denna vattenverksamhet. Vattenhushållningen vid dammen har enligt bolaget sedan 1930-talet skett i enlighet med bestämmelser om dämning och tappning för ett på 1930-talet tillståndsgivet sjösänkingsföretag. Tidskriteriet för urminnes hävd är således inte heller uppfyllt med avseende på inrättandet av regleringsdammen och den vattenverksamhet i form av dämning och tappning av vatten som bedrivs vid dammen. Att det under en längre tid tidigare funnits andra industri- anläggningar och dammar och att det tidigare bedrivits andra vattenverksamheter på platsen föranleder inte att det föreligger rätt enligt urminnes hävd till nuvarande Dömle kraftverk, dammen och den vattenverksamhet som bedrivs vid dagens anläggningar för ändamålet elproduktion. Dömle kraftverk, dammen och den vattenverksamhet som bedrivs vid kraftverket och dammen skiljer sig även väsentligt från de tidigare anläggningar och vattenverksamheter som bedrivits på platsen. Dömle kraftverk, regleringsdammen och den vattenverksamhet som bedrivs för elproduktion har bibehållits och bedrivits på platsen sedan 1920- och 1930-talet. Det är således känt när de etablerade förhållandena uppstått och hur lång tid de bestått.

Bolaget har inte redovisat några närmare uppgifter om var olika dammar, kvarnar, smedjor och sågar legat. Det framgår inte heller vilka av de påstådda historiska förhållandena som bolaget menar är relevanta och av omedelbar betydelse för rätten enligt urminnes hävd och hur de förhållandena är av betydelse för prövningen av frågan om rätt enligt urminnes hävd föreligger. Någon bevisning för att styrka sin rätt enligt urminnes hävd och som visar att t.ex. bolagets historiska uppgifter är riktiga har bolaget inte förebringat. Bolaget har inte heller förebringat någon bevisning vad gäller vilket innehåll rätten enligt urminnes hävd har i fråga om anläggningarnas utformning/konstruktion och vattenhushållning. En rätt enligt urminnes hävd kan inte föreligga utan att det konstateras att rättigheten har ett visst innehåll. Det finns inte utredning eller bevisning om rättskraftens omfattning och innebörd hos den påstådda rättigheten enligt urminnes hävd.

De åtgärder som vidtogs med anledning av domarna rörande sjösänkingsföretaget har inte rört den befintliga dammen vid Dömle kraftverk (vid Dömle nedre hammare). Vattenverksamheten vid en vattenkraftsanläggning med turbindrif för elproduktion

kan inte jämföras med driften av en äldre såg eller kvarn med ett vattenhjul och miljöpåverkan av en sådan anläggning. Anläggningen och verksamheten vid Dömle vattenkraftverk har ändrats över tid. Dömle kraftverk och damm ligger vid Dömle nedre hammare. Uppgifterna om att det år 1809 byggdes en kvarn och en såg vid Dömle övre hammare som senare lades ner är inte relevanta i målet, eftersom de avser verksamheter på en annan plats än platsen där Dömle kraftverk och damm i dag är belägna. De lämnade uppgifterna avser helt andra typer av verksamheter, som bedrivits under en tidsperiod, jämfört med dagens kraftverksdrift. Även de förändringar i vattenförhållandena som skedde till följd av sjösänkingsföretaget under 1930-talet visar att det föreligger bristande kontinuitet i vattenverksamheten vid Dömle kraftverk och damm. Kraftverket har uppförts i tiden efter år 1882. Hävdeobjekten vad gäller de tillståndspliktiga vattenanläggningarna och den tillståndspliktiga vattenverksamheten är inte i förevarande fall tillräckligt preciserade av bolaget för att rättigheter enligt urminnes hävd ska kunna anses föreligga. Bolaget har inte med tillräcklig konkretion visat vilket innehåll påstådda rättigheter enligt urminnes hävd skulle ha. Rättigheter utan innehåll kan inte betraktas som några rättigheter och utan ett preciserat innehåll kan inte rättigheterna anses ha någon rättskraft.

Giltigt tillstånd saknas för vattenanläggningarna och vattenverksamheten vid Dömle kraftverk. Bolaget har inte heller visat att det föreligger någon rätt enligt urminnes hävd avseende Dömle kraftverk, regleringsdammen och vattenverksamheten i form av dämning, tappning och avledning av vatten till kraftverket för elproduktion. Kravet på tillståndsansökan enligt länsstyrelsens föreläggande är således inte obehövligt. Ändamålet med vitet har därför inte förlorat sin betydelse.

Ändamålet med länsstyrelsens föreläggande och vitet har inte förfallit till följd av den nya lagstiftning som trädde i kraft den 1 januari 2019. Något skriftligt tillstånd enligt 11 kap. miljöbalken eller motsvarande äldre bestämmelser eller rättigheter enligt urminnes hävd föreligger inte. Enligt övergångsbestämmelserna till den nya lagstiftningen ska äldre bestämmelser tillämpas i fråga om bolagets skyldighet att ansöka om tillstånd. Även om Dömle kraftverk skulle omfattas av den nationella planen föreligger inte något tillfälligt undantag från tillståndsplikten, eftersom verksamheten inte omfattas av 5 a § lagen om införande av miljöbalken. Verksamheten

vid Dömle kraftverk får därför inte bedrivas vidare till dess prövningen för moderna miljövillkor är klar trots att verksamheten saknar tillstånd enligt 11 kap. miljöbalken. Den nya lagstiftning som trädde i kraft den 1 januari 2019 innebär således inte heller att ändamålet med vitet idag har förlorat sin betydelse. Hinder mot utdömande av vitet föreligger inte på grund av den nya 17 a § lagen om införande av miljöbalken.

MARK- OCH MILJÖÖVERDOMSTOLENS DOMSKÄL

När det gäller frågan om länsstyrelsens vitesföreläggande kan göras gällande mot Fröling Förvaltning AB, trots att det adresserats till den förre verksamhetsutövaren, kommer Mark- och miljööverdomstolen inte till någon annan slutsats än vad mark- och miljödomstolen gjort.

Fröling Förvaltning AB har emellertid också invänt att den aktuella vattenverksamheten omfattas av urminnes hävd och att ändamålet med vitet har förlorat sin betydelse i och med den nya lagstiftning som trädde i kraft den 1 januari 2019.

De nya reglerna innebär att tillståndspliktiga vattenverksamheter för produktion av vattenkraftsel som saknar tillstånd enligt miljöbalken ska prövas på verksamhetsutövarens initiativ för att få moderna miljövillkor. Prövningen ska präglas av ett nationellt helhetsperspektiv och ske utifrån en nationell plan (se prop. 2017/18:243 Vattenmiljö och vattenkraft). De verksamhetsutövare som bedriver vattenverksamhet för produktion av vattenkraftsel, och som uppfyller vissa angivna förutsättningar, hade möjlighet att senast den 1 juli 2019 anmäla sig till länsstyrelsen för att omfattas av den nationella planen. Av planen, som beslutas av regeringen, ska framgå bl.a. vilka grupper av verksamheter som ska prövas i ett sammanhang och när ansökan om prövning i de olika prövningsgrupperna senast bör ha getts in. En verksamhet som omfattas av den nationella planen får, som huvudregel, bedrivas utan att ha moderna miljövillkor till dess det är dags för prövning enligt planen (se 11 kap. 27 – 28 §§ miljöbalken samt 24 – 44 §§ förordning [1998:1388] om vattenverksamheter). Enligt definitionen i 11 kap. 6 § miljöbalken avses med vattenverksamhet för produktion av vattenkraftsel bl.a. en vattenverksamhet som

innebär vattenreglering, vattenbortledning, vattenöverledning eller annan påverkan på vattnets flöde och är avsedd för produktion av el genom omvandling av energin i strömmande vatten.

Enligt 11 kap. 27 § miljöbalken ska den som bedriver tillståndspliktig vattenverksamhet för produktion av vattenkraftsel se till att verksamheten har moderna miljövillkor. Med detta avses, som utgångspunkt, att tillståndets villkor eller bestämmelser till skydd för människors hälsa och miljön har bestämts enligt miljöbalken genom en dom eller i ett beslut som inte är äldre än fyrtio år. En verksamhet får dock fortsätta att bedrivas till dess en prövning är klar om (1) verksamhetsutövaren har ansökt om tillstånd eller omprövning för att förse verksamheten med moderna miljövillkor, eller (2) verksamheten omfattas av en nationell plan för moderna miljövillkor enligt föreskrifter som regeringen meddelar och verksamhetsutövaren inte är försenad med att ansöka om prövning enligt planen.

Enligt 36 § förordningen om vattenverksamheter ska en vattenverksamhet omfattas av den nationella planen för moderna miljövillkor, om verksamheten (1) är en sådan verksamhet som avses i 11 kap. 6 § miljöbalken, (2) har påbörjats före utgången av 2018, (3) inte har tillståndsprövats eller omprövats enligt miljöbalken efter utgången av 1998, och (4) senast den 1 juli 2019 är anmäld till länsstyrelsen för att omfattas av planen. En verksamhet som har anmälts enligt 36 § och uppfyller förutsättningarna för att omfattas av planen ska enligt 40 § andra stycket i förordningen anses omfattas av planen även om planen inte är beslutad.

Av utredningen framgår att det bedrivs tillståndspliktig vattenverksamhet för produktion av vattenkraftsel på platsen. Verksamheten omfattas således av kravet på moderna miljövillkor. Verksamheten har påbörjats före utgången av 2018 och den har inte prövats enligt miljöbalken. Verksamheten är vidare anmäld till den nationella planen.

Som angetts ovan sägs i 11 kap. 27 § andra stycket 2 miljöbalken att en verksamhet som omfattas av en nationell plan för moderna miljövillkor får fortsätta att bedrivas till dess en prövning är klar. Frågan om en verksamhet ska få drivas vidare i avvaktan på

prövningen för moderna miljövillkor regleras dock även i 41 § förordningen om vattenverksamheter. I paragrafen ställs bl.a. kravet att ifrågavarande verksamhet ska omfattas av 5 a § i lagen (1998:811) om införande av miljöbalken, vilket synes innebära att ifrågavarande verksamhet ska bedrivas i enlighet med vissa äldre särskilda rättigheter, t.ex. urminnes hävd. Enligt Mark- och miljööverdomstolen ger dock ordalydelsen i 11 kap. 27 § miljöbalken inte utrymme för att i förordningsform ställa ett sådant ytterligare krav för att en verksamhet ska få fortsätta att bedrivas till dess en prövning är klar.

Den nya regleringen har trätt i kraft i tiden efter länsstyrelsens föreläggande och även efter det att tiden för att följa föreläggandet gick ut. Mot den ovan angivna bakgrunden anser Mark- och miljööverdomstolen att ändamålet med vitet har förlorat sin betydelse och att det inte längre finns förutsättningar att döma ut det ansökta vitet. Mark- och miljödomstolens dom ska därför upphävas och länsstyrelsens ansökan avslås.

HUR MAN ÖVERKLAGAR, se bilaga B

Överklagande senast den 2019-11-06

I avgörandet har deltagit hovrättsråden Fredrik Ludwigs, Birgitta Bylund Uddenfeldt och Marianne Wikman Ahlberg, referent, samt tekniska rådet Ingrid Johansson.

Målet har föredragits av Ulrika Agerskans.

VÄNERSBORGS TINGSRÄTT
Mark- och miljödomstolen

DOM
2018-08-30
meddelad i
Vänersborg

Mål nr M 1523-18

PARTER

Sökande

Länsstyrelsen i Värmlands län
651 86 Karlstad

Motpart

Fröling Förvaltning AB

SAKEN

Utdömande av vite

DOMSLUT

Mark- och miljödomstolen förpliktar Fröling Förvaltning AB att till staten betala 100 000 kr i vite.

Dok.Id 396142

Postadress	Besöksadress	Telefon	Telefax	Expeditionstid
Box 1070 462 28 Vänersborg	Hamngatan 6	0521-27 02 00 E-post: mmd.vanersborg@dom.se www.vanersborgstingsratt.domstol.se	0521-27 02 80	måndag – fredag 08:00–16:00

BAKGRUND

Länsstyrelsen i Värmlands län (länsstyrelsen) beslutade den 24 september 2014 att förelägga Arvika Kraft AB att för damm och vattenkraftverk på fastigheten X i Forshaga kommun (Dömle damm och vattenkraftverk) antingen ansöka om lagligförklaring eller tillstånd i fråga om bibehållande av anläggningarna samt att ansöka om tillstånd för bedrivande av vattenverksamhet. Åtgärderna skulle vidtas inom 18 månader efter delgivning och föreläggandet förenades med ett vite om 50 000 kr för varje sexmånadersperiod som det inte följdes.

Beslutet överklagades av Arvika Kraft AB till mark- och miljödomstolen. Under domstolens handläggning av målet såldes anläggningarna till Fröling Förvaltning AB som trädde in i domstolsprocessen.

Mark- och miljödomstolen meddelade dom den 3 februari 2015, mål nr M 3737-14, som innebar att länsstyrelsens beslut ändrades, såvitt nu är aktuellt, på så sätt att tiden för när åtgärderna skulle vidtas bestämdes till senast 18 månader efter att det förelåg ett lagakraftvunnet avgörande i saken.

Länsstyrelsen överklagade mark- och miljödomstolens dom till Mark- och miljööverdomstolen som i beslut den 2 april 2015, mål nr M 1681-15, inte meddelade prövningstillstånd.

YRKANDEN M.M.

Länsstyrelsen har - i ansökan som kom in till mark- och miljödomstolen den 19 april 2018 - yrkat att Fröling Förvaltning AB ska förpliktas att betala 150 000 kr i vite.

Som grund för yrkandet har länsstyrelsen anfört bl.a. följande.

Länsstyrelsens föreläggande den 24 september 2014 i ärende med dnr

535-8230-2013 har antecknats i fastighetsregistrets inskrivningsdel. Ett föreläggande som antecknats i fastighetsregistrets inskrivningsdel gäller utan vidare mot ny ägare av egendomen (26 kap. 15 § miljöbalken). Löpande viten gäller därvid fr.o.m. tidpunkten för den nye ägarens förvärv (MÖD 2015:6). Eftersom anteckning om det nu aktuella föreläggandet gjorts i fastighetsregistrets inskrivningsdel har föreläggandet blivit gällande mot Fröling Förvaltning AB. Fröling Förvaltning AB har innan tidsfristen för föreläggandet löpt ut också varit medveten om innehållet i föreläggandet och haft faktisk kännedom om i föreläggandet föreskriven skyldighet att ansöka om lagligförklaring/tillstånd, föreskriven tidsfrist och föreskrivet löpande vite.

Mark- och miljödomstolens dom den 3 februari 2015 i mål nr M 3737-14 till vilken länsstyrelsens föreläggande den 24 september 2014 i ärende med dnr 535-8230-2013 bifogats, har delgivits Fröling Förvaltning AB. Mark- och miljödomstolen expedierade domen till Fröling Förvaltning AB den 3 februari 2015. Av vad M J F, verkställande direktör för Fröling Förvaltning AB, anfört framgår att bolaget fick del av och tog del av domen inklusive föreläggandet i samband med att mark- och miljödomstolen skickade domen/föreläggandet till honom, och enligt M J Fs lämnade uppgifter i vart fall innan den 24 februari 2015 då överklagandefristen avseende domen löpte ut.

Det kan t.ex. noteras att Fröling Förvaltning AB den 21 september 2016 begärde förlängning av den tidsfrist som föreskrevs i föreläggandet, vilken begäran avslogs av länsstyrelsen den 28 september 2016. Fröling Förvaltning AB överklagade länsstyrelsens beslut men mark- och miljödomstolen avslog den 26 oktober 2016 överklagandet. Fröling Förvaltning AB begärde den 17 januari 2017 återigen anstånd med att inkomma med ansökan i enlighet med länsstyrelsens föreläggande. Denna begäran avslog länsstyrelsen den 23 januari 2017. Den 31 mars 2017 begärde Fröling Förvaltning AB att vite inte ska utdömas. Länsstyrelsen avslog den 12 april 2017 den begäran. Dessa omständigheter, innehållet i det samrådsunderlag som Fröling Förvaltning AB gett in innan det samråd som hållits

med länsstyrelsen och t.ex. vad M J anförts visar att bolaget delgivit mark- och miljödomstolens dom/föreläggandet och att bolaget varit medvetet om innehållet i domen/föreläggandet. Tidsfristen för att inkomma med tillstånd/lagligförklaring för anläggningar och verksamhet gick ut den 2 oktober 2016. Fröling Förvaltning AB meddelade länsstyrelsen den 6 april 2018 att bolaget ännu inte har lämnat in en tillståndsansökan/ lagligförklaring för anläggningen och verksamheten vid Dömle damm och vattenkraftverk, och vidare, att bolaget inte valt att överklaga länsstyrelsens beslut att inte medge ytterligare anstånd då tidigare klagomål varit betungande och utan framgång för bolaget.

Mot ovanstående bakgrund ska Fröling Förvaltning AB för varje period om sex månader, räknat från den 2 oktober 2016, betala vite om 50 000 kr. Således uppgår det totala vitesbeloppet att betala för bolaget till 150 000 kr.

Fröling Förvaltning AB (bolaget) har yrkat att mark- och miljödomstolen ska avslå ansökan.

Bolaget har anförts bl.a. följande. Bolaget, som är nystartat och familjeägt, har sedan hösten 2014 bedrivit vattenverksamhet vid Dömle nedre damm. På platsen har det varit verksamhet sedan åtminstone år 1639 men anläggningen för elproduktion byggdes i början av 1900-talet och har sett ut som den gör idag i cirka 100 år med ett undantag, vissa förändringar av dammen genomfördes i samband med sjösänkingsföretaget 1915-1934. Detta sjösänkingsföretag är reglerat i flera vattendomar, som ledde till att man rev ut Dömle övre damm och att dammen vid Dömle nedre höjdes för att därifrån reglera sjön. Då fastslogs även vattenhushållningen i sjön Visten. Under samma tid ansöktes det om att bygga ett nytt, större, kraftverk vid Dömle nedre. Denna ansökan avslogs på grund av att sjösänkningen stället blev godkänd. Det kraftverk som finns vid Dömle nedre idag, fanns redan innan sjösänkingsföretaget och ansökan om uppförande av ett större kraftverk. År 1934 tycks sjösänkningen vara genomförd och avsynad.

Bolaget har vid ett flertal tillfällen begärt en förlängning av tidsfristen för inlämnande av ansökan om tillstånd/lagligförklaring av verksamheten vid Dömle damm och vattenkraftverk. Bolaget har för avsikt att inkomma med en tillståndsansökan, och göra en rad miljöfrämjande åtgärder vid anläggningen. Anledningarna till bolagets begäran om förlängning av tidsfristen är flera. Tyvärr har det varit betydligt mindre nederbörd än normalt, både år 2016, med en halverad produktion, och år 2017 som hade en rekordlåg produktion på bara 1/3 av det som historiskt är normalt. Trots att år 2018 började normalt är sommaren extremt torr och bolaget är oroat att även detta år kommer att få låg produktion.

Då företaget är nystartat får detta som konsekvens att bolaget inte hunnit bygga upp tillräckligt med kapital för att kunna ta in den externa kompetens som krävs för att inkomma med en komplett tillståndsansökan. Bolagets ägares kunskap och erfarenhet om vattenkraft är stor och ägaren arbetar i branschen, dock är kunskapen om den juridiska processen liten. Det ekonomiska läget tvingar bolaget att göra arbetet på egen hand vilket tar tid.

Att belåna fastigheten är omöjligt. Banken ser det som en stor osäkerhetsfaktor och fastighetens värde försvann i princip när föreläggandet om att söka nytt tillstånd skrevs in i fastighetsboken.

Det är helt omöjligt att uppskatta processens kostnader, bland annat kostnaden för eventuell juridisk hjälp till konkurrerande intressenter (runt Visten finns 100-tals sommarstugeägare, företag, föreningar, golfbana m.m. som kan begära juridisk hjälp). Det är orimligt för ett litet bolag med begränsade resurser att inte veta om processen kommer att kosta 200 000 kr eller flera miljoner.

Bolagets ägare blev kort efter att länsstyrelsen 28 september 2016 avslog bolagets begäran om uppskov sjukskriven (2016-11-18—2017-03-12). Bolaget meddelade länsstyrelsen om sjukskrivningen, 17 januari 2017, och bad om mer tid, men det ansågs inte vara skäl nog för en förlängning av tidsfristen.

Det kändes då helt hopplöst och bolaget avstod från att överklaga då de helt enkelt inte orkade av hälsoskäl. En ytterligare desperat begäran om att slippa vite framfördes till länsstyrelsen 12 april. Begäran avslogs.

Bolaget anser att de skäl som redovisats inte gett något annat val än att avvakta med ansökan. Detta trots att bolaget vill få det gjort då det är mycket psykiskt påfrestande att ha det framför sig och inte veta hur det kommer att drabba bolagets och för den delen även ägarens privatekonomi. Tillståndsprocessen är inte rimlig för ett litet företag att driva, vilket äntligen hörsammats av politiken.

En kontrollbalansräkning har gjorts och ett vite skulle troligen leda till likvidation. Bolaget arbetar med ansökan fortsatt, men det bästa för bolaget vore om länsstyrelsen återkallade hela tillståndsföreläggandet och öppnade för möjligheten att anmäla Dömle kraftverk till Nationella fonden för miljöanpassning och fastställande av moderna miljövillkor enligt nya lagstiftningen.

DOMSKÄL

Domstolen har i mål om utdömmande av vite att pröva om det föreläggande som ligger till grund för ansökan har delgetts adressaten, om det har vunnit laga kraft, om det är lagligen grundat och om föreläggandet har överträtts. Dessutom ska domstolen, under förutsättning att vite ska dömas ut, pröva om ändamålet med vitet har förlorat sin betydelse, pröva vitets storlek och beakta om det finns särskilda skäl att jämka vitet.

Som framgår av 26 kap. 15 § miljöbalken kan förelägganden vid vite som riktats mot ägare av en anläggning sändas till inskrivningsmyndigheten för anteckning i fastighetsregistrets inskrivningsdel. Är föreläggandet förenat med löpande vite, ska även detta antecknas. Har anteckning gjorts gäller föreläggandet mot ny ägare av egendomen.

Länsstyrelsen skickade beslutet till inskrivningsmyndigheten som den 29 september 2014 har gjort följande anteckning i fastighetsregistrets inskrivningsdel ”Föreläggande att för bibehållande av vattenanläggning ansöka om lagligförklaring eller tillstånd”.

Det framgår således inte av anteckningen att föreläggandet är förenat med ett löpande vite. Då det är en förutsättning för att en ny ägare ska kunna påföras vite, och mot bakgrund av de rättssäkerhetsskäl som gör sig gällande i mål om ansökan om utdömmande av vite, kan det vara en grund för avslag av ansökan. Ett föreläggande vid vite kan emellertid ändå gälla mot ny ägare om det är visat att den haft faktiskt kännedom om att föreläggandet förenats med löpande vite (jfr Mark- och miljööverdomstolens avgörande MÖD 2015:6).

Fröling Förvaltning AB övertog från Arvika Kraft AB överklagandet av länsstyrelsens beslut till mark- och miljödomstolen (mål nr M 3737-14). Fröling Förvaltning AB får därför anses haft faktiskt kännedom om att föreläggandet förenats med löpande vite. Föreläggandet gäller således mot det bolaget.

Utredningen visar också att Fröling Förvaltning AB fått del av mark- och miljödomstolens dom den 3 februari 2015 i nära anslutning till att den meddelades. Domstolen prövade i domen om föreläggandet var lagligen grundat och fann att så är fallet. Mark- och miljödomstolen gör nu ingen annan bedömning. Föreläggandet har även vunnit laga kraft. Då någon ansökan om lagligförklaring eller tillstånd inte kommit in till mark- och miljödomstolen har föreläggandet överträtts för de tre sexmånadersperioder som länsstyrelsens ansökan om utdömmande av vite avser. Ändamålet med vitet har inte heller förlorat sin betydelse. Vite ska således dömas ut.

Fråga är då om det enligt 9 § första stycket lagen (1985:206) om viten finns särskilda skäl att jämka vitesbeloppet.

Det är fråga om löpande vite på 50 000 kr för varje sexmånadersperiod som föreläggandet inte följts. Av praxis i fråga om löpande vite framgår att beslutsmyndigheten inte bör låta alltför många perioder förflyta innan en ansökan om utdömande av vite inlämnas till domstolen (jfr MÖD 2008:19). Från det att förutsättning förelåg för utdömande av vite (efter den 2 april 2017) har det förflutit över ett år innan länsstyrelsen inkom med ansökan om utdömande till mark- och miljödomstolen. Mot bakgrund härav finner domstolen att vitet ska sättas ned från 150 000 kr till 100 000 kr.

Det har inte framkommit skäl att jämka vitesbeloppet ytterligare. Vad som anförts av bolaget som skäl för att vite inte ska betalas utgör enligt domstolen inte grund för ytterligare nedsättning bl.a. eftersom åtgärderna enligt föreläggandet inte har vidtagits trots att en lång tid har förflutit. Bolaget ska därmed förpliktas att till staten betala vite om 100 000 kr.

HUR MAN ÖVERKLAGAR, se bilaga (DV 426)

Överklagande senast den 20 september 2018.

Stefan Mattsson

I domstolens avgörande har deltagit rådmannen Stefan Mattsson. Föredragande har varit beredningsjuristen Fredrik Gustafsson.